

ПОКРЪСТВАНЕТО НА
БЪЛГАРИТЕ

РУСИЯ И
ПОКОЛЕНИЕТО НА ПУТИН

КРЕПОСТИТЕ
НА НАРОДА ХАКА

NATIONAL GEOGRAPHIC

БЪЛГАРИЯ

ЦЕЛЕБНАТА СИЛА НА

ВЯРАТА

| СЪДЪРЖАНИЕ

ДЕКЕМВРИ 2016 Г. • БР. 12 (134) • ОФИЦИАЛНО ИЗДАНИЕ НА НАЦИОНАЛНОТО ГЕОГРАФСКО ДРУЖЕСТВО

РУБРИКИ

ОБРАЗИ

И чудно, и любопитно

ГЛОБУС

Гръмотевично
Дядо Колеговци
Полеви записки

БОГАТСТВОТА НА БЪЛГАРИЯ

Крепостта Овеч

ПЪРВИЧНИ ИНСТИНКТИ

ПОД ЛУПА

На корицата Св. Екатерина изпада в несвяст, след като получава стигмата – фреска от Джовани Антонио Баци в базиликата „Сан Доменико“ в Сиена, Италия, 1526 г. Поклонници посещават храма в търсене на изцеление.

Leetage/Corbis чрез Getty Images

СТАТИИ

58 | РЕЛИГИЯ И ДИПЛОМАЦИЯ

В условията на военни неуспехи, природни бедствия и болярски заговори Борис I успява да приобщи България към европейските християнски гържави.

Текст: Силвия Аризанова Снимки: Драгомир Богомилов

32 | СИЛАТА НА ВЯРАТА

Учените откриват как вярата – посредством плацебо, ритуали и мистични преживявания – влияе на изцелението на тялото.

*Текст: Ерик Ванс
Снимки: Ерика Ларсън*

74 | ПОКОЛЕНИЕТО НА ПУТИН

Четвърт век след разпадането на СССР много млади руснаци възприемат като герой своя президент националист.

*Текст: Юлия Йоффе
Снимки: Герг Лудвиг*

100 | ЗЕМЛЕНИТЕ КРЕПОСТИ НА ХАКА

Тулоу – величествените „землени постройки“ в провинция Фуззиен в Югоизточен Китай – са традиционните домове на народа хака, който мигрирал в тези земи от Централен Китай през XIV–XV век.

Текст: Том О'Нийл Снимки: Майкъл Ямашита

| ОБРАЗИ

Словения

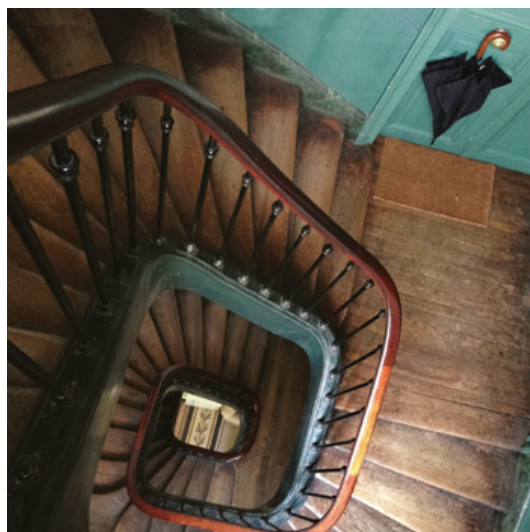
Високо над село Църни връх фантастични ледени форми – Включително остриета, дълги над 1 м – обгарят сярветата и наблюдателната кула на връх Яворник. Бруленият от вятъра лед или втвърден скреж се е образувал от мъгла, замръзнала след цяла седмица сняг и виелици.

СНИМКА: МАРКО КОРОШЕЧ

И ЧУДНО, И ЛЮБОПИТНО

Наг 59 милиона последователи успяват да зърнат чудесата на света чрез акаунта @natgeo в Инстаграм, където фотографите на *National Geographic* споделят както професионални, така и лични моменти. Нова книга, @NatGeo, показва най-доброто от тези изображения. Снимките по-году са от частта, посветена на любопитството.

На площадката на парижко стълбище от XVIII в. един чадър очаква следващата разходка в дъжда. @TOMASVH

Готова за парада на Марди Гра, празна платформа близо до р. Мисисипи озарява мрака. @GEOSTEINMETZ

Риба клоун се крие в избеляла морска анемона в затоплящите се води на Папуа Нова Гвинея. @DAVIDDOUBILET

Просветващи въглени изпъстрят този кагър от бивак близо до парка „Йелюустун“. @JOERIS

ДУМАТА ИМАТ ДОБРИТЕ БЕЛОБРАДИ СТАРЦИ

Текст: Патриша Едмъндс

Вземете коледната песничка „Дядо Коледа идва в града“, умножете я по няколкокостотин и ще получите най-голямото събиране на Дядо Коледовци в света, проведено този юли в Брансън, Мисури. По време на петдневния семинар се провеждаха обучения по грим и маркетинг, грижа за брадата и дядоколедовска етика. Над 550 Дядо Коледовци отговориха на проучване за това какво е да играеш добрия весел старец. Това са част от резултатите.

Средна възраст: 63,5 години, като най-младият е на 29, а най-възрастният – на 94. **Средно тегло:** 114 кг, от най-лекия Дядо Коледа (60 кг) до най-тежкия (200 кг). **Дали емблематичното ви шкембе е истинско?** 78% отговориха „Да“. **Това истинската ви брада ли е?** 93% отговориха „Да“. **Кой ви е дърпал за брадата, за да провери дали е истинска?** 67% отговориха, че са предимно деца; 25% казаха, че са повече възрастни. **Боядисвате ли се?** 49% отговориха, че имат естествено бяла коса и брада; 40% отговориха, че я боядисват бяла. **Напишквало ли ви е някога дете, седнало в скута ви?** 31% отговориха „Да“. **Използвате ли артистичен агент?** 24% отговориха „Да“. **Разбирате ли от технологии?** 50% имат фейсбук страница като Дядо Коледа; 44% имат бизнес уебсайт като Дядо Коледа; 24% казаха: „Чувствам се късметлия дори ако успея да изпратя имейл“. **Посещавали ли сте училище за Дядо Коледовци?** 23% отговориха „Не“; останалите са посещавали поне едно. **Любимият ви сладкиш:** бисквити с шоколадов чипс – 44%; овесени бисквити – 20%; захарни бисквити – 9%. **Любимата ви напитка:** горещо какао – 31%; мляко – 25%; яйчен пунш – 20% (алкохолното съдържание не е уточнено). **Любимата ви коледна песен:** „Дядо Коледа идва в града“ – 21%; „Гиха нощ“ – 18%; „Еленът Рудолф“ – 14%.

ИЗСЛЕДОВАТЕЛСКА РАБОТА С ЦЕЛ

Вече 128 години *National Geographic* подкрепя инициативни мъже и жени, които променят света с помощта на науката, проучванията и разказването на истории. От 1976 г. Наградите за предприемчивост „Ролекс“ следват подобна мисия – да откриват и поощряват изключителни новатори, които полагат усилия да подобрят живота ни, да опазят планетата и да тласнат напред човешкото познание. На следващите страници честваме 16 души, които са получили наградата „Ролекс“ или са били обявени за изследователи на *National Geographic* (или и двете) заради своите идеи и постижения.

В езерото Сукок в Аляска астробиологът Кевин Хенд изпитва въсдеход, проектиран да се движи под леда на Юпитеровия спътник Европа.

NATIONAL GEOGRAPHIC ИЗГОТВИ ТОВА РАЗШИРЕНО ИЗДАНИЕ НА „ПОЛЕВИ ЗАПИСКИ“ КАТО ЧАСТ ОТ ПАРТНЬОРСТВО С НАГРАДИТЕ ЗА ПРЕДПРИЕМЧИВОСТ „РОЛЕКС“.

Кекеня Нтайя участва в ученето на свещи заедно с ученички в Центъра за високи постижения „Кекеня“. През 2009 г. Нтайя основава интерната в кенийската провинция, за да подобри живота на момичетата чрез по-високо образование. Първите 26 ще завършат гимназия през 2017 година.

ОБРАЗОВАНИЕ, КЪДЕТО ПО-РАНО НЕ Е ИМАЛО

Кекеня Нтайя

Животът на кенийката Кекеня Нтайя бил предначертан от ранна детска възраст: уреден годеж на 5 години, последван от женско обрязване на 14 години, което щяло да сложи край на образованието ѝ и да доведе до брак. Тя обаче успяла да убеди семейството си и своето село Еноосаен да ѝ позволят да замине и да получи образование.

След като получила докторска степен в сферата на образованието от Питсбъргския университет, Нтайя открила Центъра за високи постижения „Кекеня“ – девически интернат в Еноосаен от четвърти до осми клас за близо 280 момичета. Те получават познания и поощрение да прекъснат цикъла от традиционни практики като женското обрязване и ранния брак. Първите 26 ще завършат гимназия през 2017 г.

„Всяка година има над 200 момичета, които искат да постъпят в училището, а можем да приемем само 40“ – казва Нтайя, млад изследовател на *NG* за 2010 г. – Това е много разочароващо.“

Тя се надява да събере 5 млн. долара, за да разшири училището и да увеличи приема до 600 момичета през 2021 г.

ПЛАН ЗА ОПАЗВАНЕТО НА ДРЕВНА СТОЛИЦА

Талал Акаше

Талал Акаше, на 69 г., е посветил половината си живот на опазването на датирания отпреди 2500 години град Петра в Йордания от вредите от природата и лошите грижи. Носител е на наградата „Ролекс“ за 2008 г. и е химик по образование. Той създаде изследователска база данни за Петра, като картографира и анализира близо 3000 археологически структури. В продължение на три години използвал фотограметрия, за да определи стабилността на скалите на Сик – главния вход към Петра. През 2015 г. завършил плана за опазване на древния град.

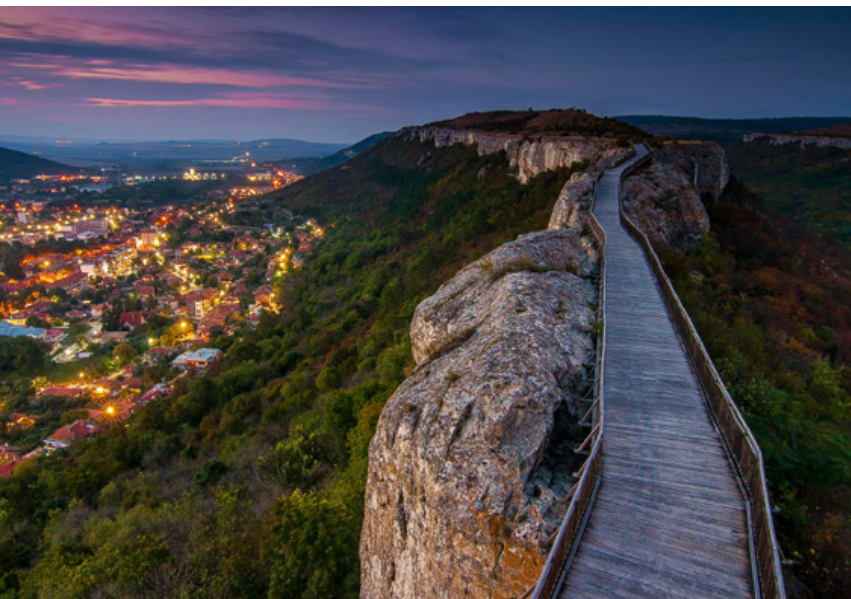
Все още има време да се съхрани наличното за учените, туристите и бъдещите поколения. Но ако части от структурите пострадат, неговата база данни може да осигури информация как са изглеждали оригиналите.

ПРОУЧВАНЕ НА ДАЛЕЧНА ЛУНА

Кевин Хенд

Търсенето на живот на други планети на астробиолога Кевин Хенд може да се осъществи след по-малко от 15 години.

Хенд (на снимката на предходната страница) участва в журито на наградите „Ролекс“ през 2014 г. и беше млад изследовател на *NG* през 2011 г. Като заместник научен ръководител на проект в Лабораторията за реактивно движение на НАСА той отговаря за разработването на проект за спускаем апарат, който ще изследва Европа, една от луните на Юпитер. Работата му го е отвела от океанското дъно до антарктическите ледници, където може да изучава живот в екстремни условия – каквито са те на Европа. Изстрелването може да се осъществи през 2024 г. и роботизираният апарат да кацне през 2030 г.

ОВЧАТА КРЕПОСТ С ОРЛОВИЯ ГЕРБ

Текст: Любомир Кюмюрджиев

Върху платото Калето над град Провадия се издига крепост с богата история. Намерени в нея пръстени-печати с орел извеждат хипотезата, че това е гербът на твърдината, макар византийците да я нарекли Проватон, Овчата крепост. Тесен провлак свързва Калето със съседното плато Табиите. Изграденото там мостово съоръжение се е превърнало в „запазен знак“ на крепостта. Впечатляват прокопаният под главната ѝ порта ров, както и изсеченият в скалите път.

Естествената цитадела била използвана още от траките. През III–IV в. ромеите изградили там крепостта Проватон като преден пост срещу нахлуващите от север племена. Славяните я назовали Овеч. Вероятно била използвана от хан Омуртаг, но разцветът ѝ дошъл в епохата на Втората българска държава, когато се свързва с имената на владетелите Петър II и Калоян. Под стените ѝ селският цар Ивайло унищожил цяла византийска армия. По-късно в крепостта били затворени рицари на граф Амедей Савойски. През XIII–XIV в. Овеч се утвърдила не само като военен, но и като религиозен и административен център на региона.

През 1388 г. 30-хилядна османска армия превзела Овеч. Твърдината била назована Таш Хисар, Каменната крепост. През 1409 г. тя станала център на въстанието на Фружин, син на цар Шишман, но била превзета отново от Муса, син на Баязид I. През 1444 г. войските на Владислав Варненчик разрушили Овеч до основи. Макар възстановена от османците, крепостта загубила своето предназначение и в края на XVII в. била изоставена.

Крепостта Овеч се намира на 53 км западно от Варна и на 410 км източно от София. Достъпна е главно по екопътека откъм Провадия и по автомобилен път, следващ източния подстъп към твърдината, който е запазен в оригиналния си вариант с изсечени в скалата стълби.

Археологическите проучвания на Овеч са възстановени от 2004 г. под ръководството на Националния археологически институт с музей при БАН. В крепостта са запазени основите на три средновековни църкви, една от които е митрополитска. На два от входовете на твърдината са възстановени отбранителните кули. Тя е имала водоснабдителна система, към която е включен и 79-метров кладенец, както и щерни, в които са съхранявани зърнени храни.

Обектът е достъпен целогодишно от 9,00 до 18,00 ч без почивен ден.

Екскурзовод се осигурява от Исторически музей – град Провадия:

ул. „Опълченска“ № 3

Телефон: +359 518 42033

e-mail: muzei_provadia@abv.bg

ПОЛОВ ПАРАЗИТИЗЪМ

Текст: Патриша Едмъндс

На повече от километър дълбочина в тъмния океан дълбоководните морски дяволи си търсят партньори. 162-та вида от подвида *Ceratiidae* оформят странни двойки: мъжките са дребни, а женските – многократно по-големи (някои са дълги почти метър). При това имат удивителни приспособления, за да се откриват взаимно. Уголемените ноздри на мъжкия улавят носените от водата феромони на женската. Добре развитите му очи търсят светло петно: биолуминесцентната примамка в края на стълбче на главата на женската. Според ихтиолога Тед Пийтш разликите във формата, пигментните модели и присветването на примамките казват на мъжкия дали е намерил женска от своя вид, за която да се закачи.

„Да се закачи“ е меко казано. Мъжкият просто впира зъби в някаква част от

нея и си остава там. „Накрая кожата на мъжкия и женската се сраства – казва Пийтш, кръвоносните им съдове се сливат, – така че нейната кръв започва да тече в тялото му.“ Перките и други използвани телесни части изчезват, докато мъжкият се превърне в това, което женската желае: фабрика за семенна течност. Когато яйцата на женската са готови, тя дава сигнал на мъжкия. Докато той отделя семенна течност, тя отделя желатинова маса от яйца, която се разширява във водата, абсорбирайки семенната течност. Плаващата маса от оплодени яйца бавно се издига до по-плитките слоеве на океана. Там ларвите се излюпват и се утаяват с планктон. Когато започнат да съзряват, казва Пийтш, морските дяволи ще извършат „голямата вертикална миграция“ до мрачните дълбини, за да си намерят партньори.

CERATIIDAE МОРСКИ ДЯВОЛ

МЕСТООБИТАНИЕ
Дълбоките води на всички океани

СТАТУС
За повечето видове данните са твърде оскъдни, за да се прецени рискът.

ДРУГИ ФАКТИ
Подобно на тази *Haplophysne mollis* (горе), към някои женски се прикрепя повече от един мъжки. Рекордът досега е осем.

В Университета във Флорида пациентът Ръсел Прайс, страдащ от болестта на Паркинсон, се подлага на операция за имплантиране на микроелектрод, който ще осъществява дълбоко мозъчно стимулиране (ДМС) на частите от мозъка му, които контролират движението. Лекарите не знаят каква част от позитивния резултат ще се дължи на лечението и каква – на плацебо ефекта. „Границата между лечението и плацебото е по-мъглива от всякога“ – казва неврологът Майкъл Окън.

ЗАСНЕТО В ИНСТИТУТА ЗА ИЗСЛЕДВАНЕ НА МОЗЪКА „МАКНАЙТ“ КЪМ УНИВЕРСИТЕТА ВЪВ ФЛОРИДА

**Вие не сте
просто това,
което ядете,
което правите
или мислите.
Вие сте това, в
което вярвате**

Силата на вярата

Текст: Ерик Ванс

Снимки: Ерика Ларсън

Поклонникът не бил сигурен, че ще успее да стигне до параклиса на Божията милост. Истинска агония било да извърви 110-те км, които хиляди вярващи изминават всяка година, за да съзрат дървената статуя в параклиса: Черната Мадона от Алтъотинг.

Рихард Мьодл наскоро си бил счупил петата, но през 2003 г. взел решение да извърши първото си поклонничество от Регенсбург до Алтъотинг, Германия. Предполагал, че ако болката се усили прекалено, винаги може да хване някакъв транспорт. Но дълбоко вярвал в способността на Дева Мария да го изцели. Затова вървял. И вървял. „Когато си на път към Алтъотинг, почти не усещаш болка“ – казва той.

Днес 74-годишният Мьодл има топла усмивка и яка фигура, която изглежда така, сякаш би устояла и на връхлитащ носорог. След излекуването на крака му той е правил поклонението още 12 пъти и страстно вярва в силата му да променя.

Мьодл не е сам в тази си вяра. Независимо дали е под формата на докосване от Светия дух по време на християнска служба за привличане на нови вярващи във Флорида или пък на потапяне във водите на Ганг, оздравителната сила на вярата е навсякъде около нас. Според проучванията редовните религиозни служби могат да подсилят имунната система, да понижат кръвното налягане и да добавят години към живота ни.

Религиозната вяра обаче не е единственият вид вяра, способна да ни накара да се почувстваме необяснимо по-добре. На 10 000 км от Алтъотинг друг мъж преживял нещо, което приличало на медицинско чудо.

През 2004 г. Майк Паулетич за пръв път забелязал, че има проблем. Не се прицелвал точно при игра на бейзбол и ръката го боляла. Освен това треперела леко, а най-странното от всичко било, че съпругата му забелязала, че той вече не се усмихва.

Предполагайки, че има синдром на карпалния тунел, той отишъл на лекар. Но лошото му прицелване не било заради ръката му и причината да не се усмихва не била болката в ръката. На 42 години Паулетич имал ранни признаци на болестта на Паркинсон.

Максимлиан Клемент (вляво) и Бенедикт Браун, на 18 и 21 години, носят статуя на Дева Мария по време на ежегодно поклонение в Германия в Светилището на Мадоната в Алтъотинг, където още от средновековието се провеждат целителни ритуали. В Сиена, Италия, в базиликата „Сан Доменико“, параклисът на св. Катерина, в който е изложена мумифицираната ѝ глава (снимката вдясно), привлича римокатолически поклонници, търсеци лек.

MARCO GOBBI

TEREZZA
GIULIO

Вотиви под формата на снимки покриват молитвена зала в задната част на Светилището на Магна Дел Амбро в Монтефортино, Италия. Оставени са с надежда или от благодарност за някакво изцеление. Изследвания са доказали, че редовното посещаване на религиозни церемонии може значително да подобри здравето.

Пътищата на болката и плацебото

Очакванията и заученото от минали преживявания продължават да определят как усещаме болката. За някои силната вяра, че определено лечение може да излекува страданието им, може да накара мозъка да задейства собствената си аптека, заливайки нервната система с лечебни невротрансмитери и хормони. Това е ефектът на плацебото. Неговата противоположност – ноцебо ефектът, може да се активира, ако пациентът очаква негативно преживяване; очакването му може да усилва болката.

БОЛКА

От тялото към мозъка

Болезненото усещане се движи от мястото на травмата по тялото през периферната нервна система, по гръбначния стълб и до мозъка.

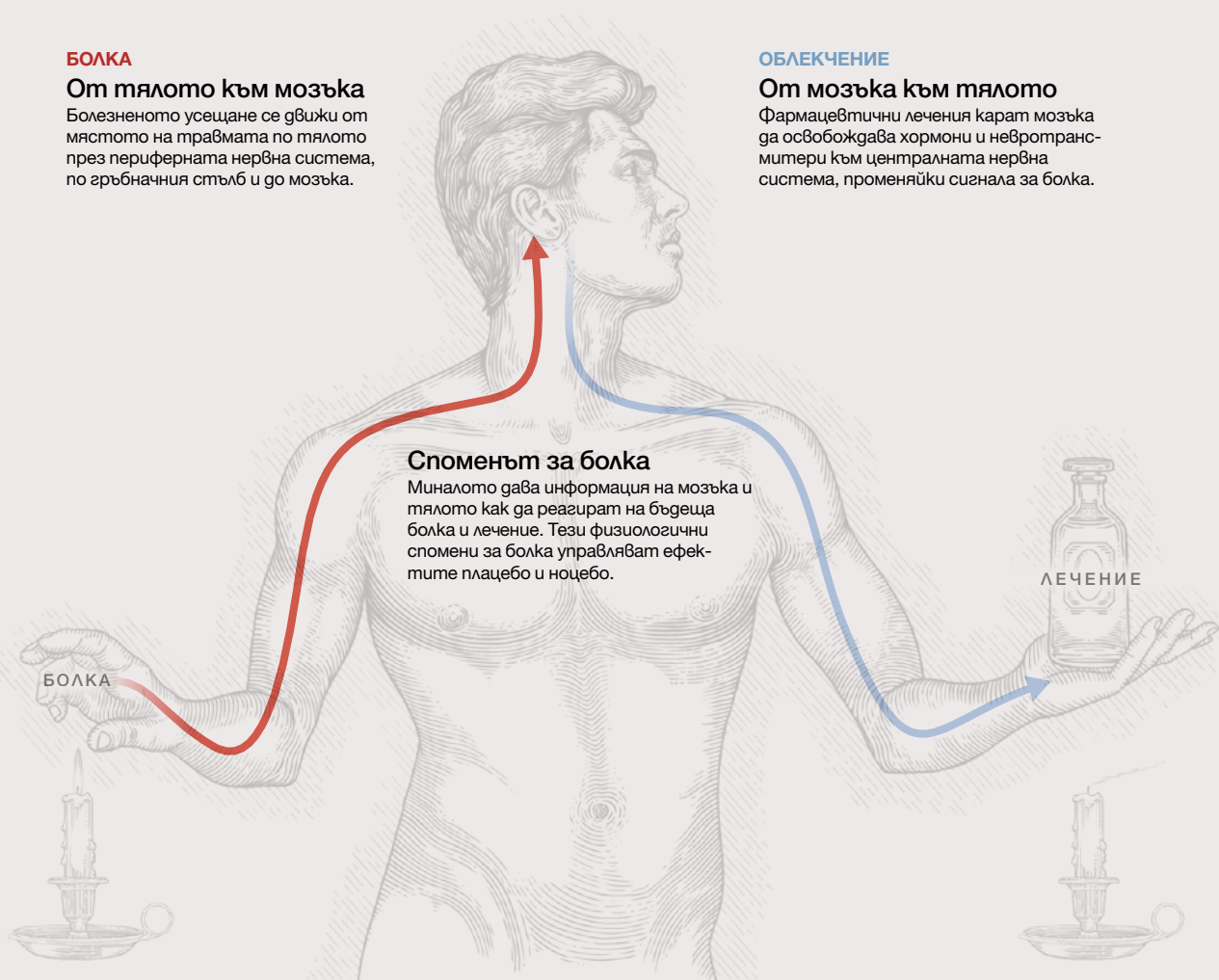
ОБЛЕКЧЕНИЕ

От мозъка към тялото

Фармацевтични лечения карат мозъка да освобождава хормони и невротрансмитери към централната нервна система, променяйки сигнала за болка.

Споменът за болка

Миналото дава информация на мозъка и тялото как да реагират на бъдеща болка и лечение. Тези физиологични спомени за болка управляват ефективните плацебо и ноцебо.

Мозъчната аптека

Невротрансмитерите и хормоните регулират много телесни функции. Те също така играят роля в плацебо и ноцебо отговорите, като блокират, усилват или намаляват сигналите, които инструктират мозъка ни как да реагира на външни стимули.

Опиоиди

Ендорфините – естествените опиоиди на тялото, се прикрепят към същите рецептори като синтетичните обезболяващи, променяйки усещания като болка, глад и жажда.

Ендоканабиноиди

Ендоканабиноидната система свързва тялото с част от мозъка, която контролира настроението, апетита и болката. Някои вътрешни канабиноиди са сходни с тетра-хидроканабинола в марихуаната.

Плацебо ефектът

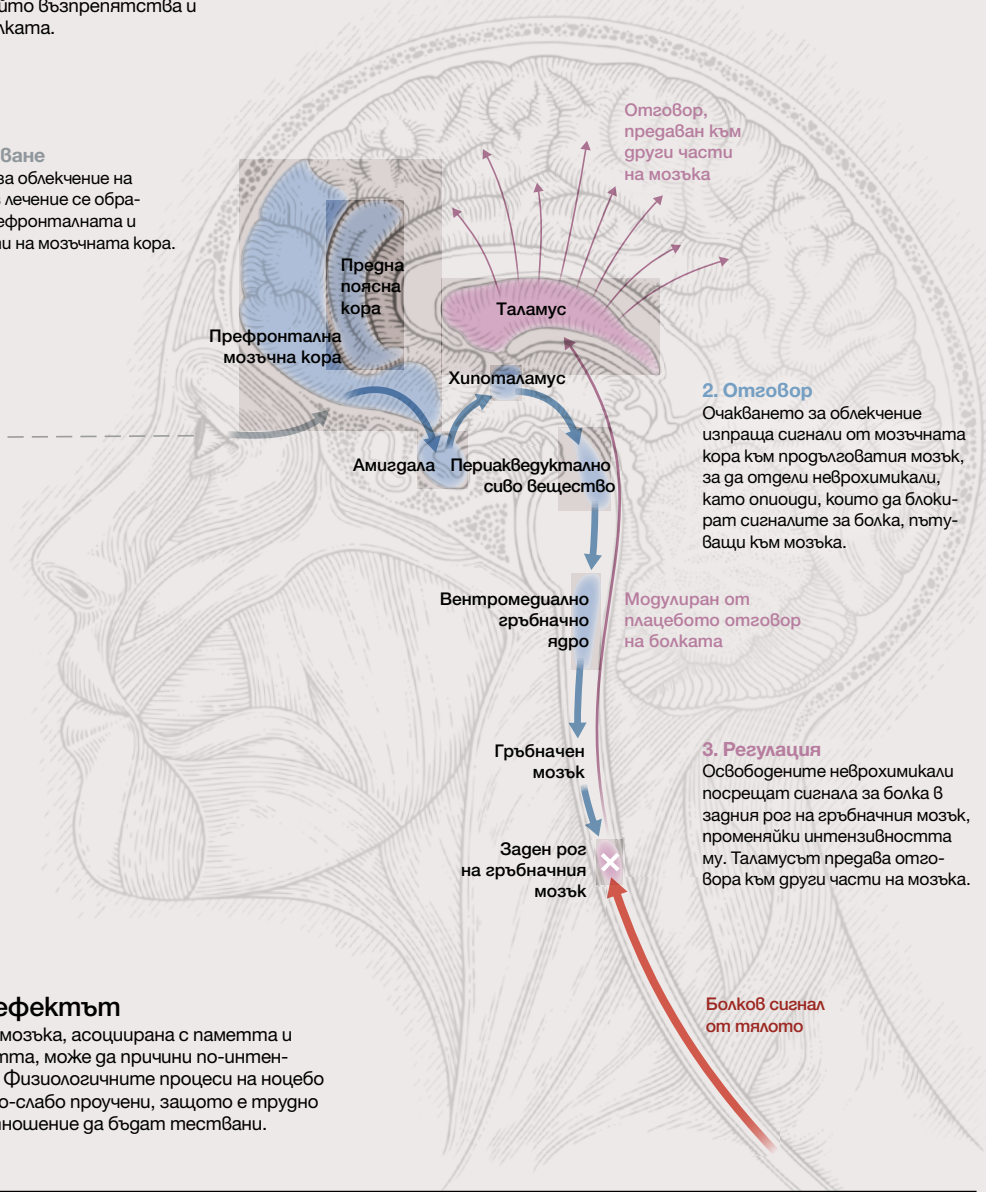
Очакването за облекчаване на болката чрез лечение може да създаде плацебо ефект, активирайки неврохимичен отговор, който възпрепятства и овладява болката.

1. Разпознаване

Очакването за облекчение на болката чрез лечение се обработва от префронталната и други области на мозъчната кора.

Очакване за лечение

Отговор, предаван към други части на мозъка

Префронтална мозъчна кора

Предна поясна кора

Таламус

Хипоталамус

Амигдала

Периаквадуктално сиво вещество

Вентромедиално гръбначно ядро

Гръбначен мозък

Заден рог на гръбначния мозък

2. Отговор

Очакването за облекчение изпраща сигнали от мозъчната кора към продълговатия мозък, за да отдели неврохимикали, като опиоиди, които да блокират сигналите за болка, пътуващи към мозъка.

Модулиран от плацебо отговор на болката

3. Регулация

Освободените неврохимикали посрещат сигнала за болка в задния рог на гръбначния мозък, променяйки интензивността му. Таламусът предава отговора към други части на мозъка.

Болков сигнал от тялото

Ноцебо ефектът

Частта от мозъка, асоциирана с паметта и тревожността, може да причини по-интензивна болка. Физиологичните процеси на ноцебо ефекта са по-слабо проучени, защото е трудно в етично отношение да бъдат тествани.

Допамин

Плацебо може да причини отделяне на допамин в мозъка; той регулира желанието, удоволствието и наградата. При ефекта ноцебо допаминът се деактивира.

Простагландини

При височинното главоболие простагландините разширяват кръвоносните съдове в мозъка и причиняват болка. Този отговор намалява по време на плацебо ефекта и се усилва при ноцебо.

Холецистокинин

Отделен при тревога, холецистокининът може да действа срещу облекчаващия ефект на опиоидите – ноцебо ефект, който усилва болката.

ДЖЕЙСЪН ТРИЙТ, NDM; КЕЛСИ НОВАКОВСКИ
ГРАФИКИ: STUDIO MUI. ИЗТОЧНИЦИ: АЙРИЙН ТРЕЙСИ, ОКСФОРДСКИ
УНИВЕРСИТЕТ; ФАБРИЦИО БЕНЕДЕТИ, ТОРИНСКИ УНИВЕРСИТЕТ

РЕЛИГИЯ И ДИПЛОМАЦИЯ

ПРИЕМАНЕ НА ХРИСТИЯНСТВОТО ОТ БЪЛГАРИТЕ

Княз Борис I и княгиня Мария (вляво). Името на Борисовата съпруга е известно от приписка към Чивидалското евангелие (867 г.), където присъстват и тези на българските пратеници до папата. Златен реликвиарен кръст от Плиска (горе), датиран от втората половина на IX в.

РИСУНКА: ВАСИЛ ГОРАНОВ

Покръстването на княз Борис-Михаил (миниатюра от Магридския ръкопис на Хрониката на Скилица – XII в.). Българският владетел приема християнското кръщение със семейството и приближените си, преди да го наложи на повластното му население. То е следствие от „дълбокия мир“ с Византия от 864 г.

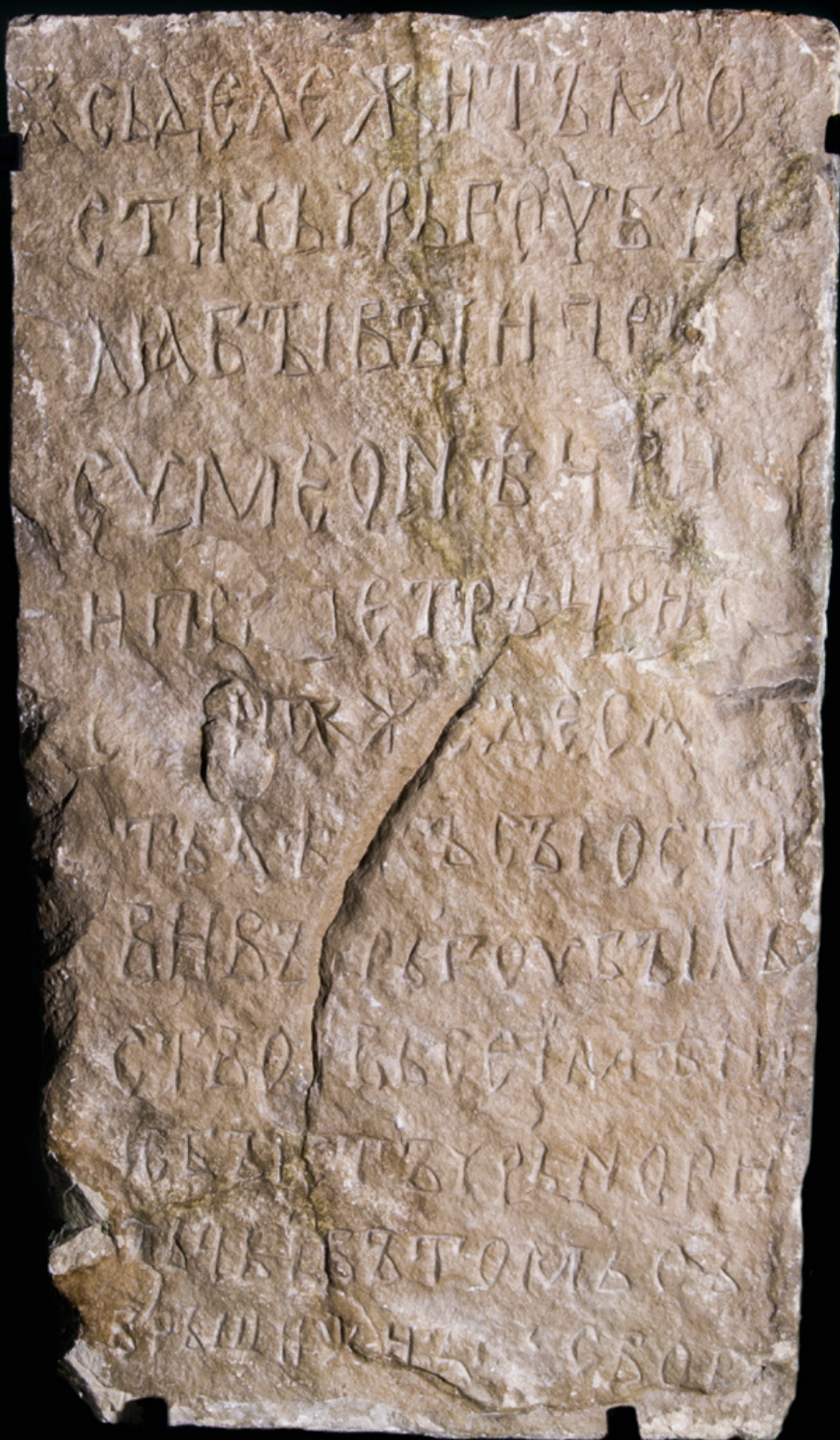
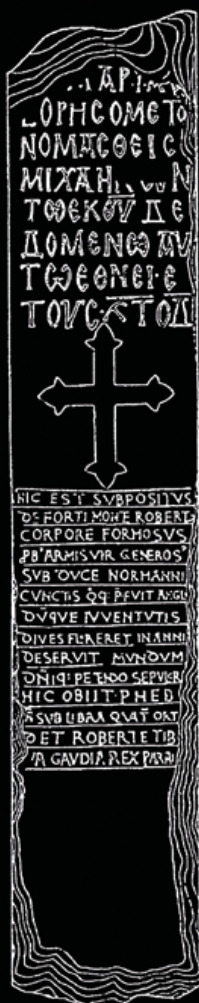
Текст: Силвия Аризанова Снимки: Драгомир Богомилов

На всички ни се е налагало да осъзнаем, че крачката в различна от познатата, досегашна посока най-често е трудна. Ако тази крачка изисква да променим навичките и убежденията си, нещата стават още по-сложни. Когато подобна необходимост не идва от самите нас, а е наложена отвън, първата реакция почти винаги е отрицание.

От хълма на времето всичко изглежда различно. Когато се вглеждаме в миналото, действията, подбудите и чувствата на някогашните хора губят реалния си облик. Разглеждани като част от историята, личностите и качествата им често се превръщат в

добри или лоши – без нюанси и полутонове между крайните оценки – и ние не виждаме цялата палитра от емоции, колебания, прerosмисляния и решения в техния живот.

Разпространено мнение е, че днес религията няма онова въздействие върху хората, каквото е имала в миналото, че властта ѝ върху цели народи, държави и дори континенти е останала завинаги в историята. Често обаче политическите събития – особено напоследък – добиват толкова религиозен облик, че започваме да се съмняваме в това твърдение. Религията винаги върви ръка за ръка с определени ценности, послания, нрави, обичаи. Дори атеистично настроените съвременни хора трудно биха променили

Отпечатък от ранно сведение за покръстването на българите (т.нар. Надпис от Балши, чийто оригинал изчезва от музея в албанския град Дуръс през миналия век) и надгробен надпис (вдясно), свидетелстващ за замонашването на висшия сановник Мостич (X в.), ичирау-боил (чъргу-биля) при царете Симеон и Петър.

България се превръща в просветно средище на славянската писменост и култура, което носи ползи и знания в по-късните векове.

– Покръстването на българите. По време на управлението си той е изправен пред още един проблем – чуждите духовници проповядват на българи и славяни на неразбираем за тях език. Очевидно българският владетел се стреми посланията на новата религия реално да достигнат до поданиците му. Политиката на Византия през този период, мисиите на двамата братя Константин-Кирил и Методий, прогонването на техните ученици от Великоморавия и други фактори водят до това, че създадената славянска писменост намира благодатна почва в българската държава. Княз Борис приема добре учениците и книгите, които носят, защото „отдавна жадува за такива люде“. Смъртта на Методий през 885 г. става повод Кирило-Методиевите ученици да бъдат прогонени от Великоморавия и да намерят път към българските земи. Предполага се, че Солунските братя са били запознати със събитията в България в средата на IX в. Според доц. Николов те „вероятно са се срещали с български пратеници в Рим. От тук учениците им разбрали, че са желани гости в България. Те са знаели, че нуждата от славянско богослужение там е била особено силна. За тях това е била спасителната, обетована страна. Тук, в България, те са спасили не само себе си, но и делото на своите учители.“

ВСЛЕДСТВИЕ НА БЛЕСТЯЩАТА ДИПЛОМАЦИЯ на своя владетел и приближените му България се сдобива не само със самостоятелна църква, но и със собствена писменост. Заличават се основни различия между българи и славяни, централизира се държавата, променя се законодателството и администрацията,

създава се фундамент за единна народност. Успоредно с това България се превръща в просветно средище на славянската писменост и култура, което носи ползи и знания в по-късните векове и за други славянски народи. Когато в страни като Сърбия и Русия се приема християнството, там влиза в употреба създадената за българите богослужбена книжнина. За това говорят запазените многобройни преписи на български книжовници в тези страни и използването на кирилицата там и до днес. „България става модел, който двете православни славянски държави следват в развитието си през Средновековието. Старобългарската литература и книжнина стои в основата на техния книжовен живот“ – посочва проф. Милияна Каймакамова. На свой ред, когато през XI–XII в. и по-късно през XV–XVI в. България губи своята независимост, Сърбия и Русия се оказват „спасителен остров за българските книжовни произведения и за техните творци“, обяснява доц. Георги Николов. „Предопределената роля на България в този регион е била да бъде мост между Изтока и Запада. През цялата ни история мъдрите български владетели са се съобразявали с тази даденост“ – заключава изследователят.

Покръстването и възприемането на славянската писменост не са представлявали еднократен акт, а са последователни действия и целенасочена политика в продължение на десетилетия. Намереният на територията на ранносредновековното селище над развалините на римския град Абритус кръст е едно от многобройните доказателства за това твърдение. Върху фрагмент от него е запазен гръцки надпис „Господи, помагай на своя син“, изображение на човек, напоящо по-скоро жрец, отколкото образа на Божия син или на светец, и използвания от българите характерен за езическия период знак ГYI. Кръстът е датиран от края на X – първата половина на XI в. от неговия изследовател Георги Дзанев, археолог от Регионалния исторически музей в Разград. Това е около столетие след покръстването на

ПОКОЛЕНИЕТО НА ПУТИН

Четвърт век след разпадането на СССР много млади руснаци копнеят по стабилността на онова време – и възприемат като герой своя президент националист

Кирил Вселенски е качнал на един корниз в Москва, докато Дима Балашов го снима. На по 24 години, двамата смелчаци, известни като *rooftoppers*, увековечават подвизите си в Instagram: @kirbase и @balashoventor.

*Текст: Юлия Йоффе
Снимки: Герд Лудвиг*

Не знае къде да ме заведе, когато се срещаме в хотела край гарата, затова просто тръгваме по прашните летни улици на Нижни Тагил – задъхващ се индустриален град на източните склонове на Уралските планини. Казва се Саша Макаревич, на 24 години, и работи в завод за цимент.

Подминаваме малка едноетажна сграда, покрита с изображения на съветски петолъчки и оранжево-черни Георгиевски ленти, на които се носят имперските, съветските и руските военни ордени. „Можем да влезем тук – свива рамене Саша, – но е пълно с хора, които оцеляха от деветдесетте.“

Саша също е преживял деветдесетте. През декември 1991 г., броени месеци преди да се роди, съветското знаме било спуснато и над Кремъл се издигнал руският трикоълор. Очакването, че руснаците ще започнат да живеят като проспектиращите западници, отстъпило място на болезнената действителност: щял да бъде нужен голям напън, за да се превърне плановата икономика в пазарна и да се сътвори демокрация от едно общество, което векове наред е живяло под абсолютна монархия и тоталитаризъм.

Аз така и не видях това десетилетие. Семейството ми напусна Москва през април 1990 г. Когато се завърнах за първи път през 2002 г., епохата на президента Владимир Путин – противодействието на размирния период на 90-те – вече беше във вихъра си. Оттогава многократно съм се връщала в Русия и живях там няколко години като репортер.

Повечето руснаци, които познавам тук, в някаква степен са били оформени от 74-годишния съветски експеримент. Разпознаваме в дълбок личен план малките истории и трагедии на нашите семейства в тази по-голяма историческа трагедия. Но днешното младо поколение познава единствено Русия, травмирана от деветдесетте и после здраво контролирана от Путин. Тази година – 25 години след рухването на Съветския съюз – отново се върнах, за да се срещна с младежи като Саша. Кой са те? Какво искат от живота? Какво искат за Русия?

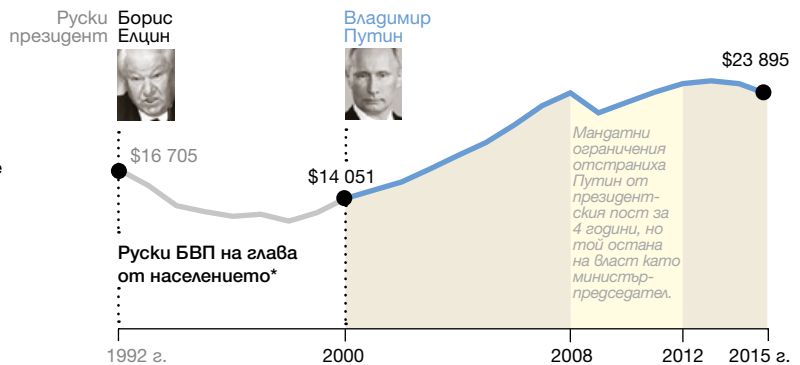
НИЖНИ ТАГИЛ – КАЗВА САША – „е само заводи и изправителни лагери“. Някога бил прочут като производител на вагоните и танковете

Популярност в стил „Путин“

У дома Владимир Путин масово се възприема като човека, укротил бурната постсъветска Русия, и като първия лидер от десетилетия, който е готов да се опълчи на Запада. Силната му личност в съчетание с почти пълния контрол върху руските медии са му помогнали да удържи тази си репутация поне сред младите. Ако бъде преизбран през 2018 г., той ще се нареди на второ място като най-дълго-вечен руски лидер, отстъпвайки единствено на 30-годишната диктатура на Йосиф Сталин.

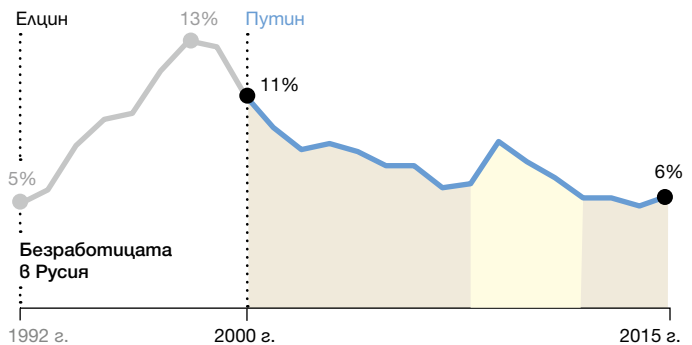
По-висок стандарт на живот

Путин се възползвал от трудните икономически реформи, предприети от Борис Елцин и неговия предшественик Михаил Горбачов, както и от по-големите нефтени приходи, след като цените започнаха да се покачват през 2003 г. По времето на Путин брутният вътрешен продукт (БВП) на глава от населението се е повишил със 70% – в сравнение със 17% в Европейския съюз.

Нова стабилност на трудовия пазар

През 30-те години на ХХ в. светските лидери твърдели, че са „ликвидирали“ безработицата. Затова руснаците били шокирани от ширещата се безработица при Елцин, а после с облекчение се върнали към благосъстояние и работни места при Путин.

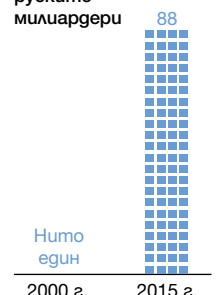
Корупцията не спира и богатството расте

Въпреки масовата подкрепа за Путин мнозина руснаци смятат правителството си за силно корумпирано и сочат като доказателство внезапния драматичен ръст на броя на милиардерите – в Москва те са повече, отколкото в който и да било друг град на света, освен в Ню Йорк и Хонг Конг.

Пореждане по Индекса за възприемане на корупцията, подобрени гържави, 2015 г.

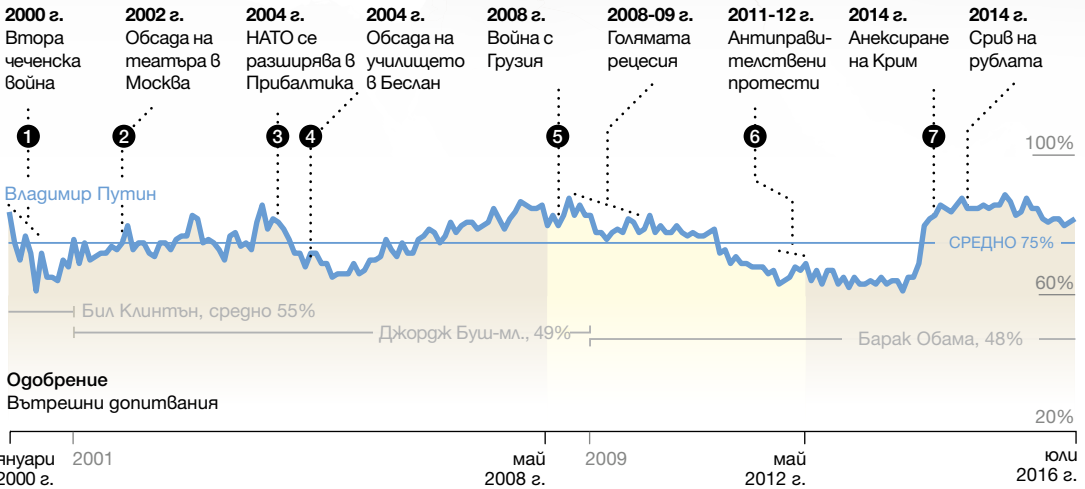
Брой на руските милиардери

Приветстван у дома

При липса на силна опозиция Путин остава популярен въпреки презвикателствата, включително приемането на три бивши съветски републики в НАТО, терористичните нападения и срива на рублията.

Активен човек от народа

Путин публично участва в най-различни традиционно мъжки занимания – за разлика от възрастния и болен Елцин, когото наследил на 31 декември 1999 г.

Риболов

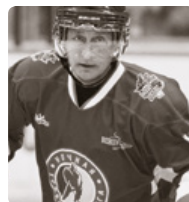
Лов

Джудо

Хокей

Ски

ЗАБРАВЕНИ

ТЕ КРЕПОСТИ

*Величествените постройки в провинция Фудзиен губят
своите обитатели и обществена роля в съвременен Китай*

Тулоу – „земните постройки“ в провинция Фудзиен в Югоизточен Китай – са традиционните домове на народа хака, който мигрирал в тези земи от Централен Китай през XIV–XV в.

Текст: Том О'Нийл

Снимки: Майкъл Ямашита

Да преброя тулоу.

Започна като игра. Колко от тези странни, подобни на крепости постройки бих могъл да отметна от прозореца на колата? Бяха толкова големи, подобни на космически кораби сред селския пейзаж на провинция Фудзиен в Югоизточен Китай. Изглежда във всяко село имаше поне една, две или повече.

В Хъкън, което имаше няколкостотин жители, преброих 13 тулоу. (На мандарин *ту лоу* означава „землена постройка“, което е доста скромно определение – все едно да опишете някой амфитеатър като „каменен кръг“.) Сградите имат средновековен вид – с високи стени с кално кафяв цвят, мънички прозорци на горните етажи и обикновено една-единствена обкована с желязо порта за вход.

Скоро вече не бях доволен просто да стоя отвън и да зяпам тулоу, които могат да бъдат с най-различна форма, но са най-вече квадратни и кръгли. Трябваше да вляза във всяка преброена постройка. Обикновено външната врата беше отворена. Ето какво открих.

На първо място външността не те подготвя за това какво има вътре. Дъсчени галерии се извисяват на до пет етажа около светлия двор. Всеки етаж е построен от тъмна дървесина и има подредени една до друга малки стаи с еднакви размери. Коридори опасват по дължина всеки етаж.

В открития двор, настлан с неравен калдъръм, обикновено има един-два кладенеца, както и малко, богато украсено светилище за почитане на прадедите. Пространството те принуждава неспирно да се въртиш в кръг и да се дивиш на замайващия вихър от стаи, на гледката нагоре към небето и планините и на дръзкия замисъл, затворил цяла общност в тази гигантска непревземаема постройка.

ВЪПРЕКИ ТВЪРДЕНИЯТА за много по-древни тулоу, най-ранното свидетелство за строеж на подобна сграда датира от 1558 г. – това обяснява архитектът Хуан Ханмин, автор на много трудове за тулоу. Построяването му съвпаднало с период на сухопътни битки между клановете на народа хака, преселници от северните китайски равнини, и изконното население на областта.

„От самото начало основната им функция била да осигурят безопасността на хората“ – казва Хуан. За да отблъснат опасностите, строителите изградили стените от трамбована пръст – тесто от сбита глина от оризищата, варовик и пясък, което, след като изсъхне, образува твърда като бетон обвивка. Много от стените са дебели поне 1,5 м и могат да устоят на гюлета, запалителни стрели, тарани и някое и друго земетресение.

ЧЕРЕШКАТА НА ТОРТАТА

Текст: Ив Конант

Забележителното на тази снимка от 1919 г. – идеалното изображение, което да украси водещата ни тема на 2016 г. – едновековния юбилей от създаването на Националната парков служба – е Олд Фейтфул. Този гейзер от националния парк „Йелоустоун“ и днес ни хипнотизира, също като заснетите жени (на вмъкнатата фотография) преди близо век. Двете изглежда наблюдават една от най-известните забележителности на Америка от опасно близко разстояние, но са се сетили да се скрият от слънцето – или пък от вряла минерална баня – с елегантните си чадъри.

От редакторите

Бил Бонър бе истински дар, откривайки винаги най-точната снимка за „Под лупа“ и за безброй други проекти. През повече от 33-те си години като архивар на фотоархива на *National Geographic* Бонър – със своите емблематични бели ръкавици – с любов се грижеше за колекция, съдържаща около 8 млн. фотографии. Тази година той излиза в заслужена пенсия. Затова след този брой ние ще пенсионираме и рубриката „Под лупа“.

В един документален филм от 2014 г. за забележителната му кариера Бонър описва снимките като „сенки от историята, които човек е способен да зърне... сенки на хора като нас, които правят същите неща и които живеят същия живот като нас“. Сега той се оттегля, за да направи точно същото и ние му желаем всичко най-добро!

